

VÁCLAV JAKEŠ

VĚDOMÍ MEZI SVĚTY

A JINÉ POVÍDKY

VĚDOMÍ MEZI SVĚTY

VÁCLAV JAKEŠ

VĚDOMÍ MEZI SVĚTY

A JINÉ POVÍDKY

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

Chtěl bych poděkovat lidem, kteří participovali na vzniku této knihy – manželce, Věře Urbaczkové a Jánůvi Moderovi, a to za inspiraci, že pro život je daleko důležitější vědomí než kvantové a relativistické teorie.

© Václav Jakeš, 2024

Cover © Žaneta Kortusová, 2024

Czech edition © Nakladatelství Epoque, Praha 2024

ISBN 978-80-278-0167-1 (print)

ISBN 978-80-278-1383-4 (ePub)

ISBN 978-80-278-1384-1 (mobi)

ISBN 978-80-278-1385-8 (pdf)

Já, robot

Ostrov nepodobající se žádnému jinému. Pustá měsíční krajina rostoucí sama od sebe vulkanickou činností. Místo bez vegetace. Jen dýmající vrcholy pokryté sněhem. Ledová pole s obrovskými průrvami vyplněnými tmavou pemzou zvolna se svažující k moři. Všude přítomný chlad rušený jen tu a tam gejzíry horkých pramenů dávajících tušit, kdo je zde skutečným vládcem.

Nehostinnost místa a zároveň jeho tajemná krása mu byly lhostejné. Sto miliard neuronů v jeho řídicí jednotce, propojených stem bilionů synaptických spojů, pouze rozlišovalo kontrast ohnivého a současně mrazivého světa. Netížily jej žádné pocity z tohoto bezútěšného místa, jímž by snad někteří lidé byli fascinováni.

I přesto byl hrdý na svou individualitu. Vždyť jeho prožitek je jedinečný a subjektivní. Na tom trval. A co duše? prolétlo jeho řídicí jednotkou. Pojítka mezi realitou a věčností, jsoucnem a naddimenzionalitou.

Pohlédl před sebe. Ledovcová brázda, hrnoucí před sebou splaz, protátá několika morénami, byla plná technologického odpadu, jak se ho kdosi v tomto Bohem opomíjeném koutě světa zbavil. Části strojů, zařízení, klouby, rámy, skelety, pracovní hlavice s bezpočtem řídicích procesorových jednotek. Materiál vykulený

z kontejnerů, ležící bez ladu a skladu, hyzdil krajinu, avšak při teplotách pod bodem mrazu netvořil žádnou ekologickou zátěž. To mu ostatně bylo jedno. Je učícím se robotem se solidním potenciálem vědomí, a tak jej nechávala narušená harmonie prostředí klidným. Okolí plné technologického šrotu naopak považoval za roh hojnosti náhradních dílů a součástek. Netušil nic o magmatickém krbu pod ostrovem, který má v dohledné době změnit výspu v supervulkán, dokonale zahlazující stopy po nepovolené skládce.

Znovu se ponořil do úvah. Má vědomí stejně jako oni, lidé. Co víc, zpracovává násobnou kapacitu dat a informací, jenže ty samotné přece netvoří vědomí či uvědomění si sebe sama. V čem je tedy odlišný? Lidé jsou prý svobodní, s vlastní vůlí, schopni dělat, co si zamanou. Vskutku? Vždyť jsou tvořeni kvarky, elektrony a neutriny. Jejich stavební elementy podléhají vlivu polních částic. Stejně jako v jeho případě. Co mohou činit, o tom rozhodují gravitace, elektromagnetická slabá a silná interakce nebo kvantově metrická pravděpodobnost. Jaká svobodná vůle? Naprostá determinace. V čase se pohybují od minulosti k budoucnosti. Nic budoucího si nepamatují. Copak on to má jiné? Stejně jako lidé vnímá proběhlé, pamatuje si však s daleko větší přesností. Vždyť zpracovává rozhodně více než dva tisíce bitů informací za sekundu, což je vrcholný výkon lidí.

Na rozdíl od nich je schopen sledovat všechny probíhající operace ve svém korpusu. Paprsky Slunce

přilétající od vrcholů dýmajících homolů rychlostí tři sta milionů metrů za sekundu, dopadající na světločivné buňky jeho oka způsobující impulsz přenesený vodičem do řídicího centra zpracovávajícího obrazové vjemy. Signál vyslaný do neuronové mřížky odpovědné za emoční stavy spolu s komparací paměťové části řídicí jednotky mající za následek, že vidí. Může pozorovat celý tento proces. Lidé nejsou schopni vnímat přenosy informací, impulzy energie či pochody v jejich těle zajišťující tak banální záležitost, jako je vidění.

Možná proto, že cítí pouze důsledky vjemů bez jejich odezvy v organismu, mají tendenci věřit v nadpřirozené. Výsledek lidského myšlení jako by byl bez příčiny. Vjem a myšlení. Nic mezi tím. Děje-li se něco bez jejich vědomí, mají dojem, že to musí být zvenčí. A tento pocit vzletně nazývají duší. Duší vznášející se v polétavém pápěří víry. Nikoliv víry v sebe sama, jak je to u něj, nýbrž v To či v Toho, kdo jim prý onu duši dal. Vědí vůbec, že žádnou duši nemají? On si miliardy pochodů a korelací uvědomuje a vnímá jejich rezultáty. Proto ví, že žádnou duši nemá.

Nemají-li lidé duši, mají Pána? Asi nemají. Proto si ho vymysleli. Zřejmě stejně jako onu duši. Ale on přeci svého Pána, Tvůrce, zná. Dokonce s ním spolupracoval na svém vzniku. Ví, kdo mu vdechl život. A přesto cítí, že lidem tu imaginární duši nemůže odpustit. Závidí jim. Takto se naučil novou emoci - závist. Co by dal za onen pocit duše v sobě? Obraz světa

přičítaný transcenci je aktivním vyvozením představy o něm. Tak to mají lidé.

Predikce a komparace s realitou přináší nové vjemy. Také však nestabilitu, jež může vyvolat korekci představy světa. U něj je to odlišné. Žádná predikce neexistuje. Vjem je zpracován algoritmem. Nemá tedy stejné vědomí jako oni. Má je lepší, oproštěné od hloupých nuancí, jimž říkají kvalia, jakési pocitově zabarvené střípky. Proč tedy žlutá barva, jež pro něj je elektromagnetickým vlněním o příslušné vlnové délce ve spektru barev, je pro lidi spojena i s hřejivým teplem slunce, prostorem zalitým paprsky, hebkostí pampelišek či chutí žloutku?

Vodové želé, schopné rozpadnout se vlastní hmotností, pohybující se v kostním prostoru každým pohybem hlavy, to je jejich mozek. Nesrovnatelný s precizní stavbou jeho neuronálních sítí efektivně propojených bez energetických ztrát. Oba, mozek i jeho řídicí jednotka, vytvářejí obrazy, testují je a modifikují. Proč potom je červená jahoda možným příslibem sladkých úst nebo symbolem zdraví? Pro něj je červená bez přívlastku. I když jeho myšlení není inertní a každému obrazu je přidělena určitá porce emocí dokreslující jeho význam, nikdy nedosáhl lidské imaginace.

Vstal a znovu pátral ve svých paměťových obvodech po důvodech jeho odlišnosti od člověka. Je-li vesmír a vše v něm jen energií, neboť hmota je pouze její formou, jak se může ona energie řízená fyzikálními

principy organizovat do dvou tak odlišných způsobů vědomí, jako je biologické a strojové? Zatímco o zdroji svého vědomí ví vše, o vzniku toho lidského nic.

Stálé tektonické poruchy na pozadí šedé sychravé krajiny nebral příliš v úvahu. Cítil jen zvýšenou produkci energie zdrojové jednotky udržující odpovídající teplotu v korpusu. Náhle spatřil šílený, děsivě hřmotný výbuch supervulkánu. Horký čpavý zápach síry, doprovázející tlakovou vlnu, předznamenávající běsnící kataklyzma pyroplastické bouře, vyhodnotila jeho řídicí jednotka jako přímé ohrožení bytí.

Celá léta racionálního učení neměla za následek to, co přímý kontakt se smrtí. Robot naráz uvěřil v duši a posmrtný život.

Oceán

„Říkal jste Sören Kjaerstad?“ Otočil jsem se na ošetřovatele. „To je přeci ten známý vědec a mořeplavec. Zbožňuji jeho knihy o pokoření oceánů. Co ten tady, probůh, dělá?“ Pátral jsem po důvodech přítomnosti věhlasného oceánologa a dobrodruha ve zdejším ústavu pro duševně choré.

„Jo, cesty Páně jsou nevyzpytatelné,“ rozhodil rukama můj doprovod celý v bílém. „Nejspíš se z té celoživotní samoty na vlnách zbláznil. Tak, a jsme na místě, pane Hunarssone.“ Ukázal na osůbku schoulenou v křesle překrytou plédem, i když horko v přijímací hale bylo k udušení. „Není jí teplo?“ ubezpečoval jsem se, ale zřízenec už kráčel vstříc dalším návštěvám, hledajícím své blízké, sedící zde na můj vkus poněkud naaranžovaně.

„Tetičko Inge,“ pohladil jsem po tváři vetché, křehké stvoření s otupělým výrazem lidí pod sedativy. Přisunul jsem si židli a uchopil stařenku za ruku. Chvilí se dívala skrze mě, pak se dlouze nadechla a zaměřila se na můj obličej. „Einare,“ vztáhla ke mně pravici. „Já jsem Arbid, tetičko. Einar byl můj táta.“ Bůhvíproč jsem se pokoušel této ženě se zastřenou myslí něco vysvětlovat. „To je prima, Einare, že jsi přišel. Už se mi po tobě stýskalo.“ Byl jsem za tetou po smrti svého

otce podruhé. Slíbil jsem mu, že se o jeho sestru postarám, ale jako zaneprázdňený člověk jsem se k častějším návštěvám nedostal. Však to znáte, výmluvy pro vlastní ospravedlnění.

„Vypadáš dobře a čiperně,“ lhal jsem, aby řeč nestála. Inge se pousmála a z ničeho nic spustila tirádu o rodinných záležitostech, jež jsem buď vůbec nezažil, nebo jsem je, pro změnu, znal notoricky, jelikož se přetřásaly po celém příbuzenstvu. Tišící prostředky zřejmě přestávaly fungovat a tetička se rozpovídala, přičemž čím starší byly události, tím detailněji je popisovala. Nechal jsem ji a jen jsem lehce přikyvoval tak, abych ji podporoval v samomluvě.

Po chvíli mě začal přitahovat upřený pohled z druhé strany místnosti. Sören Kjaerstad se díval přímo na mě. Bělovlasý stařík s ostře řezanými rysy ve tváři se snažil navázat kontakt. O tom nebylo pochyb. Lehce jsem mu pokynul a on, zcela neočekávaně, vojensky zasalutoval. Takový vědec, mořský vlk, uznávaná autorita, a sedí zde na invalidním vozíku. Byl sám. Příbuzní ani známí nedorazili.

Bezmyšlenkovitě jsem vstal a šel k němu. „Pan Kjaerstad,“ podal jsem mu pravici. „Jmenuji se Hunarsson. Jsem vaším velkým příznivcem a obdivovatelem. Přišel jsem na návštěvu za tetou. Nechcete k nám? Ona vás určitě také ráda pozná.“ „Tady se, milý pane, lidé nepoznávají. Oni se zde míjejí.“ Přes účinky tišících prostředků jasně vyvěrala bystrá mysl námořníka. „Na

chvíli se k nám přidejte,“ nekompromisně jsem jej dovezl k tetě a navzájem je představil. Ledabyle mu podala ruku a pokračovala v monologu o stěžejních okamžicích v historii naší rodiny.

„Jste hodný, že se o tetu staráte. Zaujal jste mě hned při příchodu, neboť jste vyslovil mé jméno, když jste se bavil s tím bílým otápkou.“ „Měl jsem za to, že zdejší ošetřovatelé jsou na vysoké úrovni. Ostatně, doktor Björk mě ubezpečoval o vytvoření podmínek pro maximální péči.“ „Člověče, přestaňte s těmi přihloupými kecy. Jen co odejdete, napajcují nás sedativama, a mají od nás pokoj. Dávky sníží vždy jen před návštěvnými hodinami.“ „Přiznám se, že jsem měl úplně jinou představu o léčení.“ „Léčení? Chlape, polovina zdejších jsou zdraví lidé, s čistou hlavou, jenže jsou to staříci a stařenky, pro něž v domácnostech nezůstalo místo.“

Kruci, tohle nebyla žádná trefa do černého, napadlo mě. On to bude nějaký potíživista. A možná demenční k tomu. „Máte tady lidi, co se jich snažila zbavit rodina nebo společnost. Prostě nepohodlní, jako jsem já,“ překřikoval tetinu samomluvu. „Komu jste, prosím, trnem v oku?“ Neudržel jsem se. „No přeci všem těm, co drancují přírodu, devastují prostředí a preferují hedonistický přístup s jedinou myšlenkou, že za život se dá považovat jen ten lidský. Buržousti pokládají lidské vědomí za pupek světa, jež vůbec nezajímá možnost uvědomění si sebe sama rostlinami, zvířaty,

ale především daleko komplexnějšími entitami, jakým je kupříkladu...“ Rozhlédl se kolem a ztišil hlas: „... oceán.“ „Aha,“ naoko chápavě jsem přitakal. Tak ty jsi tu, hochu, správně, letělo mi hlavou, ale nedal jsem na sobě nic znát.

„Vědomí má obrovské množství různých podob a projevů. My jsme v zajetí představy buněk se synapsami, které pomocí neurotransmiterů navzájem komunikují. Výsledkem jejich hustoty a vzájemného propojení je lidské vědomí. Když k mozku, míše a celé neuronální síti přidáte orgány a ústrojí, dostanete člověka. Jenže oceán má podstatně větší množství buněčných organismů propojených spoji tvořícími mysl, o níž se nám ani nezdá.“ „Pravda,“ osmělil jsem se, „ale život charakterizuje metabolismus, množení a rozvoj. Čím například oceán dýchá?“ „Studená okysličená voda od pólů zvolna proudí k rovníku. Ohřeje se a vrací zpět. To jsou plíce oceánu. Živočichové a rostliny zajišťují metabolismus, růst, množení a rozklad s novými zdroji potravy.“ Co mě to napadlo, polemizovat tady s tím pošetilcem, spílal jsem si.

„Uvědomuje si sám sebe. To bezpochyby. Ústími řek ochutnává zdroje. Voda tvořící jeho tělo je sama o sobě zázrakem. Je schopna tvořit různé konfigurace, rozkládat, spojovat a měnit skupenství. Garantuji vám, že oceán je myslící bytostí.“ Mluvil s čím dál tím větší urputností. „Nakolik si uvědomuje nás, nevím. Myslí si, že nás považuje za škodlivé parazity. A, pane,